

Sociologie Românească

ISSN: 2668-1455 (print), ISSN: 1220-5389 (electronic)

REPATRIEREA FORȚEI DE MUNCĂ ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19

Mălina VOICU, Alexandra DELIU, Simona STĂNESCU, Elena SPIRIDON

Sociologie Românească, 2022, vol. 20, Issue 2, pp. 76-100

<https://doi.org/10.33788/sr.20.2.4>

Published by:
Expert Projects Publishing House

On behalf of:
Asociația Română de Sociologie

REPATRIEREA FORȚEI DE MUNCĂ ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19

Mălina VOICU¹, Alexandra DELIU², Simona STĂNESCU³,
Elena SPIRIDON⁴

Abstract

This article aims at providing information about Romanian emigrants in terms of destinations and integration on the labour market at the destination and, at the same time, at tackling with the effects of the COVID-19 pandemic on the mobility and eventual return of Romanian emigrants. For these explorations, we use quantitative data from various sources. The Repatriation of the Work Force is a research conducted in 2020, in which the local authorities from 3,181 administrative units in Romania were contacted and asked a series of questions regarding, among other topics, migration from and return migration to their locality. 742 answers were obtained, which were complemented with statistical information from Eurostat – Romanian citizens residing abroad, and the Romanian Border Police – traffic in an out Romanian borders since the beginning of the pandemic, compared to similar periods in 2019. The data provides an image of Romanian migrants abroad that is in line with what previous studies show, in terms of favourite destinations (Italy, Spain, Germany, Great Britain) and occupations at the destination (constructions, agriculture, housekeeping). Data from the Romanian Border Police show that return to Romania had some spikes in 2020, and suggests circularity and complex mobility trajectories.

Keywords: Romanian emigrants; Romanian diaspora; return migration; COVID-19.

¹ Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, București, ROMÂNIA.
E-mail: malina.voicu@iccv.ro.

² Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, București, ROMÂNIA.
E-mail: alexandradeliu@yahoo.com.

³ Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, București, ROMÂNIA.
E-mail: simona.stanescu@iccv.ro.

⁴ Școala de Studii Avansate a Academiei Române, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, București, ROMÂNIA. E-mail: elenaspiridon@yahoo.com.

Introducere

Pandemia COVID-19 a adus un număr mare de provocări pentru societățile umane, de la criza sanitară în sine până la gestionarea traficului de frontieră în contextul impunerii de restricții de călătorie pentru a opri răspândirea virusului. În condițiile în care un număr mare de cetățeni români locuiesc și muncesc în afara granițelor țării și depind de veniturile realizate în țările de destinație, gestionarea crizei interne este influențată nu numai de felul în care evoluează pandemia în România, ci și de dimensiunile crizei sanitare și economice în statele în care se află diaspora românească. Dincolo de aceste provocări, criza COVID-19 poate să reprezinte și o oportunitate pentru România, prin crearea unui context favorabil pentru repatrierea forței de muncă aflate în afara granițelor țării. Elaborarea unui ansamblu de politici publice care să stimuleze repatrierea și reintegrarea cu succes a membrilor diasporei de mobilitate¹ necesită o cunoaștere detaliată a resurselor și a nevoilor pe care le au membrii diasporei de mobilitate și a acelorora care au revenit în țară ca urmare a pandemiei COVID-19, a disponibilității acestora pentru stabilirea reședinței în România, a domeniului de activitate și calificărilor acestora, precum și a situației lor familiale.

Membrii diasporei de mobilitate reprezintă o „populație ascunsă”, ale cărei dimensiuni și granițe nu le cunoaștem și ai cărei membri au motive să nege sau să ascundă apartenența la categoria respectivă (Heckathorn, 1997), precum stigmatizarea, evitarea taxării sau alte argumente care determină persoanele respective să evite identificarea cu grupul respectiv. Pe lângă aceste caracteristici care fac dificilă investigarea membrilor diasporei, o provocare în plus o constituie eterogeneitatea acestei populații din perspectiva tipului de mobilitate (plecare pe termen lung versus plecări repetate de scurtă durată). Toate aceste considerente privind dificultatea de cunoaștere a caracteristicilor diasporei de mobilitate determină utilizarea unor metode mixte de investigare și analiză a datelor.

Acest studiu își propune să prezinte situația diasporei de mobilitate, prin țării de rezidență, a domeniului în care își desfășoară activitatea la destinație, precum și identificarea trendurilor de mobilitate a membrilor diasporei care au revenit în România începând cu 1 februarie 2020 cu scopul de a afla dimensiunea fenomenului de repatriere pe fondul pandemiei COVID-19, domeniile economice în care au activat cei repatriați și de a evalua probabilitatea de stabilire pe termen lung în România. Deci obiectivul acestui articol este de a oferi o descriere a situației diasporei de mobilitate, așa cum se prezintă ea în anul 2020, atât prin prisma țărilor de destinație, cât și din perspectiva patternului de mobilitate declanșat de criza sanitară. Pentru a atinge aceste obiective de cercetare am folosit informații oferite de statisticile oficiale, site-ul poliției de frontieră și date culese în cadrul studiului Repatrierea Forței de Muncă (RFM) realizat în 2020 pe un număr de 742 de unități administrativ-teritoriale (UAT) din România. În lipsa unui cadru de eșantionare actualizat, care să permită validarea eșantionului, rezultatele studiului

nu pot fi extrapolate la nivel național, dar folosim date complementare ca surse de validare externă a rezultatelor.

Articolul include o secțiune care prezintă impactul potențial al pandemiei COVID-19 asupra diasporei de mobilitate, o secțiune referitoare la situația celor aflați în afara granițelor țării la momentul culegerii datelor și o secțiune despre revenirea în cursul anului 2020, luându-se în considerare țara de unde au revenit, sectorul economic în care și-au desfășurat activitatea și probabilitatea de stabilire pe termen lung în România. Articolul se încheie cu câteva concluzii.

Situația diasporei de mobilitate în contextul pandemiei COVID-19

Situația diasporei de mobilitate are o relevanță particulară pe fondul îmbătrânirii rapide a populației suprapuse peste criza sanitară provocată de COVID-19, în contextul în care se estimează că 3,4 milioane de cetățeni români trăiau în statele OECD în 2015/2016, constituind a cincea diasporă ca dimensiune în țările OECD (OECD, 2019). În România, există diferențe la nivel județean în ceea ce privește migrația externă, județele estice, mai sărace, având o rată mai mare de emigrare (Goschin, 2018). Starea diasporei și dinamica plecărilor și a sosirilor în rândul celor care pleacă din țară pentru perioade mai lungi sau mai scurte de timp pentru a munci în alte state ridică o serie de probleme de natură socială și economică, precum și epidemiologică. De cealaltă parte, migrația de revenire este dependentă atât de factori de la destinație și de la origine, cât și de durata migrației/timpul petrecut la origine și vârsta la plecare (Dustmann, 1996). Spre exemplu, atașamentul față de origine și vizitele făcute la origine sunt predictorii ai migrației de revenire (Gherghina, & Ploeanu, 2020), integrarea la destinație, mai ales discriminarea percepută, fiind și ea relevantă în coagularea intențiilor de revenire (Gherghina, Ploeanu, & Necula, 2020), a căror motivație poate varia în funcție de țara de destinație (Ploeanu, & Homocianu, 2020). Mai departe, reintegrarea la origine este influențată de modul în care experiența de migrație a fost trăită, spre exemplu în ceea ce privește dezvoltarea capitalului uman, și de tipul revenirii – voluntară, asociată cu o reintegrare mai facilă, sau forțată (Monti, & Serrano, 2022).

Migranții sunt mai vulnerabili pe piața muncii comparativ cu populația nativă (Rydgren, 2004), vulnerabilitatea dominând și relația stat-individ (Polese *et al.*, 2022). Precaritatea ocupațională îi expune riscurilor de excluziune socială în situații de criză într-o măsură mai mare comparativ cu populația nativă. Migranții ocupă pe piața muncii la destinație, în general, slujbe mai prost plătite, cu contract pe perioadă determinată sau, în unele cazuri, chiar fără contract, cu program de lucru redus sau în intervale de timp non-standard (de exemplu, schimburi de noapte) (Kogan, 2006). În acest context, migranții sunt primii disponibilizați în situații de criză.

Pandemia a dus la scăderea numărului de emigranți din România în 2020, comparativ cu 2019 (Pripoeaie *et al.*, 2022). În plus, criza economică generată de pandemia COVID-19 a pus în dificultate o parte a migranților români aflați în statele puternic afectate de pandemie, fiind vorba de cei cu o poziție precară pe piața muncii, precum și de cei implicați în sectoarele economice care au avut de suferit de pe urma crizei sanitare. Îngrijirea sănătății, a persoanelor vârstnice sau cu dizabilități, agricultura, serviciile de curierat sau call center și-au intensificat activitatea având nevoie de forță de muncă suplimentară. Conform Organizației Internaționale a Muncii, șapte sectoare economice au fost foarte afectate de pandemia de COVID-19: vânzări, retail și reparații auto, industrie, piața imobiliară, diferite activități administrative și servicii de suport, hotelurile și alimentația publică, transportul și depozitarea, arta, recreerea și alte servicii (ILO, 2020). În condițiile în care UE și-a închis granițele pentru lucrători din afara spațiului comunitar², cererea de forță de muncă în aceste domenii a crescut, ducând la apariția de noi oportunități pentru lucrătorii intracomunitari. Criza provocată de pandemie a avut un impact diferit asupra diasporei românești în funcție de sectorul în care membrii acesteia își desfășoară activitatea.

Este de precizat că migranții români aflați în spațiul UE și a căror mobilitate are drept scop munca se încadrează în două tipare de migrație: migrația pe termen lung, cu circularitate mică, și migrația înalt circulatorie, asociată cu slujbele sezoniere din sectoare economice precum agricultura (Boboc, Vasile, & Todose, 2012; López Sala, 2016). Impactul pe care criza generată de pandemie îl are asupra diasporei românești este influențat pe de o parte de tipul de migrație (pe termen lung versus circulatorie pe termen scurt), de nivelul de afectare a țării de destinație, precum și de tipul de activitate economică în care migranții își desfășoară activitatea. Pentru migranții pe termen lung cu circularitate scăzută, criza sanitară nu a însemnat neapărat revenirea de urgență în țară, în timp ce în cazul migranților pe termen scurt, rămânerea la destinație în contextul pandemiei nu a fost totdeauna o opțiune.

În agricultură, de exemplu, unde muncile depind de natura recoltelor și nu există un flux continuu, constant de activități de același tip, sunt încheiate contracte de muncă pe perioadă determinată (3, 6, 9 luni). Acest tip de angajare constituie o nișă pentru lucrători imigranți, dată fiind temporaritatea acestora, precum și condițiile de muncă, mai grele decât în alte sectoare economice, dar și nivelul redus de abilități necesare pentru realizarea lor, inclusiv în ceea ce privește cunoașterea limbii de la destinație. Studiile arată că Germania a promovat migrația de acest tip, în cazul cetățenilor români (Bertoli *et al.*, 2013), însă migrația sezonieră se întâlnește și în celelalte state de destinație.

Având în vedere faptul că evitarea sau limitarea, pe cât posibil, a unei eventuale crize economice a implicat menținerea activităților lucrative la un nivel similar celui pre-pandemie, acest tip de mobilitate transfrontalieră a continuat. Este de menționat, aici, cazul lucrătorilor sezonieri din România recrutați pentru muncă în agricultură în țări ca Germania și Marea Britanie. Pandemia a scos însă la suprafață folosirea abuzivă a forței de muncă din statele membre UE provenind din Europa

de Est și a declanșat o serie de proceduri de revizuire a condițiilor contractuale și de muncă, inclusiv în ceea ce privește diaspora românească, însă nu a stopat acest tip de migrație, ci a dus la elaborarea de reglementări noi.

Date și metode

Studiul exploatează în primul rând date care provin din cercetarea Repatrierea Forței de Muncă (RFM), precum și date de la Eurostat și de la Poliția de Frontieră. Triangulația rezultatelor din mai multe surse permite pe de o parte validarea externă a rezultatelor RFM, precum și utilizarea unor informații din surse complementare, ceea ce permite o mai bună înțelegere a fenomenului.

Studiul Repatrierea Forței de Muncă (RFM) reprezintă o anchetă pe bază de chestionar administrat online, în perioada august-octombrie 2020, și adresat administrației publice locale la nivel de unitate administrativ-teritorială (UAT). Au fost contactate un număr de 3.181 de UAT-uri și au fost primite 742 de răspunsuri. Culegerea datelor a fost realizată de către Ministerul Lucrărilor Publice, Administrației și Amenajării Teritoriului. Prezentul studiu realizează o analiză a datelor culese în 742 de UAT-uri, rezultatele fiind concludente doar pentru localitățile în care au fost culese și neputând să fie extrapolate la nivel național. Lista UAT-urilor care au răspuns la chestionar este disponibilă la cerere. Ultimul recensământ disponibil la momentul realizării studiului este cel din 2011, dar în perioada 2012-2017 România a înregistrat o creștere constantă a stocului de emigranți (INSSE, 2019), ceea ce face ca datele respective să nu reprezinte un cadru adecvat de eșantionare și validare a eșantionului. În lipsa cadrului de validare a eșantionului, rezultatele nu pot fi extrapolate la nivel național, iar interpretarea acestor rezultate se limitează doar la cazurile cuprinse în eșantion.

Temele vizate de chestionar se referă la numărul persoanelor cu domiciliul în UAT-ul respectiv care erau plecate din țară în perioada în care s-a realizat sondajul, la țara de destinație și la domeniul în care activează acolo, indiferent dacă persoanele respective erau plecate pentru muncă sezonieră sau aveau reședința permanentă stabilită în țara de destinație. O altă dimensiune vizată de chestionar a fost legată de numărul celor care au revenit din diaspora de mobilitate în localitatea respectivă între 1 februarie 2020 și momentul completării chestionarului. Au fost colectate informații despre destinațiile de la care aceștia au revenit și despre domeniul economic în care și-au desfășurat activitatea. Suplimentar, au fost culese informații despre accesarea beneficiilor sociale în UAT-ul respectiv pe parcursul anilor 2019 și 2020, fiind avute în vedere cererile de transfer a alocației pentru copii dintr-un alt stat membru UE în România și numărul de dosare de ajutor social depuse în 2019 și 2020.

Din perspectiva distribuției teritoriale a UAT-urilor care au răspuns la chestionar, datele din Figura A1, aflată în anexă, indică o repartitie relativ omogenă în funcție de regiunea de dezvoltare. Astfel, ponderea cea mai mare în eșantion este cea a

localităților din regiunea Nord-Est (16%), urmat de regiunea Nord-Vest și Centru (15%), Sud-Est 14%, Sud-Muntenia și Vest (13%) și Sud-Vest (12%). Regiunea București-Ilfov are ponderea cea mai mică a răspunsurilor, cu 2% din eșantion. Este de precizat faptul că autoritățile publice locale din UAT-uri de mari dimensiuni, precum Municipiul București nu au putut să ofere răspunsuri la chestionar deoarece gradul de cunoaștere a situației fiecărui individ în parte este foarte redus.

Datele RFM au fost analizate folosind atât statistici descriptive (precum medii, frecvențe relative și coeficienți de corelație), precum și analiza de regresie liniară multiplă având ca variabilă dependentă numărul de solicitări de transfer al alocației pentru copii dintr-un alt stat membru UE în România. Această variabilă este folosită ca indicator al intenției de stabilire în România pe termen lung a familiei, deoarece părinții pot să solicite încasarea alocației într-un alt stat membru al UE unde unul dintre aceștia este rezident și activ pe piața muncii. Astfel, solicitarea transferului alocației în România semnifică renunțarea la statutul de rezident într-o altă țară din UE și repatrierea ambilor părinți. Au fost folosite ca variabile independente o serie de variabile care indică numărul persoanelor repatriate din diferite destinații externe, precum și numărul persoanelor repatriate în localitatea respectivă în funcție de sectorul economic în care și-au desfășurat activitatea în statul de reședință. Un ultim indicator controlează pentru numărul dosarelor de ajutor social depuse în 2019, ca indicator al gradului de sărăcie la nivel local.

Datele RFM permit investigarea *stării diasporei* în funcție de țările de destinație și domeniul economic în care activează cei mai mulți dintre membrii diasporei, precum și a *dinamicii repatrierilor* care au avut loc în 2020 după debutul pandemiei de COVID-19, fiind avute în vedere destinațiile din care s-a revenit, domeniile economice în care au activat cei care s-au întors, precum și intenția acestora de stabilire pe termen lung în România. Pentru a realiza validarea externă a informațiilor referitoare la starea diasporei furnizate de RFM am utilizat atât date provenind de la Eurostat, cât și referințe relevante din literatura de specialitate. Pentru a valida rezultatele referitoare la dinamica repatrierilor în 2020 au fost utilizate date provenind de la Poliția de Frontieră.

Datele furnizate de Poliția de Frontieră sunt relevante atât din perspectiva volumului, precum și din cea a schimbării patternului traficului la frontieră de la începutul lunii martie până la sfârșitul lunii noiembrie 2020. Analiza acestor patternuri a permis triangularea rezultatelor RFM și validarea acestora. Acest studiu a monitorizat datele referitoare la trecerea frontierei României, în perioada 1.03 - 29.11.2019 și 1.03 - 26.11.2020, disponibile pe site-ul Poliției de Frontieră, date raportate la nivel de săptămână.

A fost monitorizată evoluția a doi indicatori, *volumul intrărilor* în România în cele două perioade din 2019 și 2020, măsurat prin numărul persoanelor care au intrat în țară săptămânal, și *raportul dintre numărul intrărilor și cel al ieșirilor* din România în aceeași perioadă. Dacă primul indicator ne arată cât de mult a fost afectată mobilitatea transnațională pe parcursul anului 2020, comparativ cu

anul anterior, cel de-al doilea furnizează informații despre orientarea acestui trend, preponderent pe direcția ieșire sau pe cea de intrare.

Trebuie menționat faptul că datele raportate de Poliția de Frontieră se referă la numărul total al intrărilor și ieșirilor din țară, indiferent de cetățenia celor care au tranzitat frontiera și nu permite identificarea trecerilor de frontieră multiple (de exemplu, în cazul șoferilor de TIR care intră și ies din țară de mai multe ori pe săptămână). Din aceste motive, rezultatele acestor analize trebuie considerate cu precauție.

Analize și rezultate

Starea diasporei

Din perspectiva volumului populației de migranți, datele anchetei RFM ne indică un număr de 420.205 de persoane plecate la muncă în afara țării în cele 742 de localități. În interpretarea acestui rezultat trebuie să ținem cont și de faptul că distribuția populației de emigranți nu este uniformă la nivel teritorial, avem 10 localități care raportează 0 migranți, în timp ce 296 raportează peste 200 de persoane plecate în străinătate. Deși nu putem trage concluzii referitoare la ceea ce se întâmplă la nivel național pe baza datelor RFM, o serie de indicatori ne oferă informații relevante atât în ceea ce privește plecarea la muncă în străinătate, cât și în ceea ce privește revenirea. Este, credem, grăitor faptul că între cele 742 de localități analizate în acest studiu, numai în 10 dintre acestea autoritățile declară că nu este plecat nimeni la muncă în străinătate. De asemenea, 642 de localități raportează un număr de cel puțin 20 de persoane plecate în afara țării, ceea ce nu ne indică o plecare sporadică, întâmplătoare. Aceste rezultate ne arată amploarea fenomenului la scară macro, localitățile în care nu există migranți fiind mai degrabă excepția.

Destinații preferate de membrii diasporei

Destinațiile în care se află cei plecați din localitățile aflate în eșantionul RFM sunt Italia, Spania, Germania și Marea Britanie. Datele din *Tabelul 1* sugerează că, pentru eșantionul curent, Italia este țara favorită de destinație, 34% din totalul celor plecați din localitățile investigate alegând această destinație. Aceasta este urmată de Spania, unde se află 26% din membrii diasporei cuprinși în studiu, după acestea situându-se Germania și Marea Britanie. Rezultatul oferă validare externă datelor culese în 2020, care chiar dacă nu sunt reprezentative la nivel național, reflectă corect realitatea referitoare la cei plecați la muncă în afara României.

Conform studiilor realizate anterior și raportate în literatura de specialitate, diaspora de mobilitate se regăsește cu precădere în patru dintre statele europene, fiind vorba de Italia, Spania, Germania și Marea Britanie. Datele furnizate de

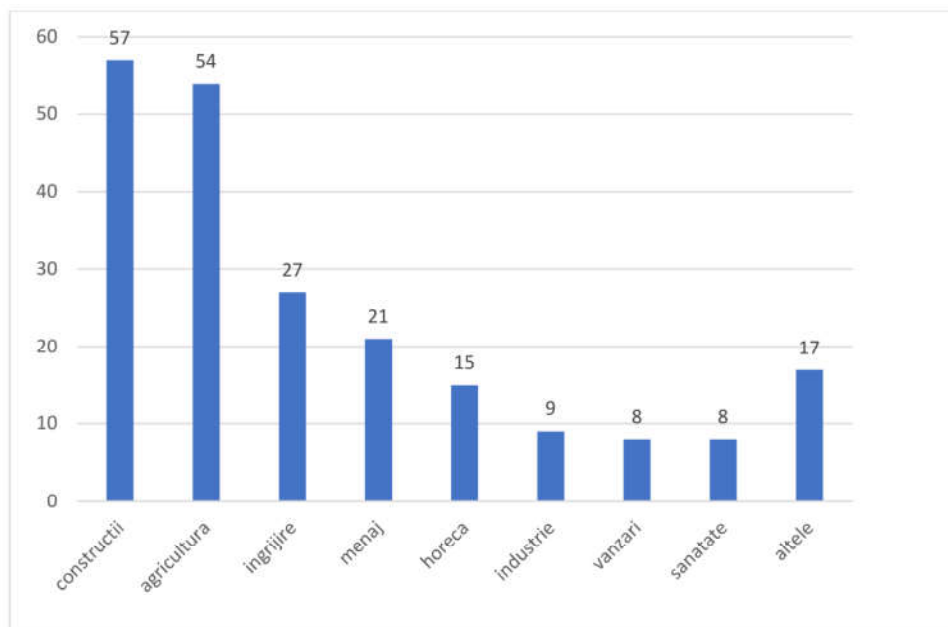
Eurostat (EUROSTAT 2019 [migr_pop9ctz]), arată că peste 1.200.000 de cetățeni români erau înregistrați ca având rezidența în Italia în 2019, la care se adaugă și lucrătorii sezonieri. Italia și Spania au constituit destinații explorate de migrații români încă de la începutul anilor '90, rămânând până în prezent destinații favorite (după numărul total de români care trăiesc acolo). La acestea se adaugă Germania, inițial destinație pentru migrația pe filieră etnică (Sandu, 2006) și Marea Britanie, care este o destinație de dată recentă pentru români, comparativ cu celelalte trei.

Tabel 1. Numărul de persoane plecate la muncă în afara României în prezent (2020)

	Numărul migranților	Ponderea în totalul plecărilor (%)
Plecați în Italia	141.982	34
Plecați în Spania	107.478	26
Plecați în Germania	60.455	14
Plecați în Marea Britanie	51.140	12
Plecați în Franța	22.195	5
Plecați în Belgia	9.992	2
Plecați în Olanda	5.413	1
Plecați în Portugalia	3.673	1
Plecați în Norvegia	2.593	1
Plecați în Suedia	3.182	1
Plecați în Danemarca	3.229	1
Plecați în Israel	2.403	1
Număr de migranți	420.205	100

Participarea la piața muncii în țara de destinație

Rezultatele RFM cu privire la sectorul în care migrații români sunt ocupați la destinație (*Figura 1*), intersectat cu localitatea de origine, relevă preponderența construcțiilor și agriculturii: în 57% dintre localitățile cuprinse în eșantion, majoritatea celor reveniți au lucrat la destinație în construcții, iar în 54% dintre localități au lucrat la destinație în agricultură. Construcțiile sunt un domeniu cu ocupare preponderent masculină și, în același timp, consacrat pentru migrații români (Sandu, 2017). Pe de altă parte, agricultura este un domeniu în care lucrează deopotrivă femei și bărbați și concentrează atât fluxuri de migranți pe termen lung, cât și migranți sezonieri, în timp ce îngrijirea și menajul sunt sectoare eminamente feminine.

Notă: Datele reprezintă ponderea localităților în care majoritatea sau mare parte a celor plecați în 2020 lucrează în domeniile menționate, în eșantionul RFM.

Figura 1. Domeniul în care activează cei plecați la muncă în afara țării în 2020

Tabel 2. Numărul mediu pe localitate și domeniul de activitate al migranților în primele patru destinații ale diasporei de mobilitate

	Italia	Spania	Germania	Marea Britanie
Construcții	325	242	117	102
Agricultură	266	207	122	82
Îngrijire	483	363	180	149
Menaj	621	463	208	189
Horeca	749	565	298	217
Industrie	52	45	107	102
Vânzări	100	62	44	36
Sănătate	1.704	1.370	600	356

Sursa datelor: RFM

Dacă luăm în considerare, însă, numărul mediu de emigranți pe domenii de activitate la nivel de localitate, din primele patru destinații ale diasporei de mobilitate imaginea este diferită de cea prezentată în Figura 1. Astfel, media cea mai ridicată a plecărilor la nivel de localitate este cea a lucrătorilor din domeniul

sanitar; aceștia par a fi cei mai numeroși în cazul fiecăreia dintre cele patru destinații chiar dacă ordinul de mărime diferă. Trebuie însă avut în vedere că este vorba despre o medie pe localitate și aceasta poate să reducă și artefacte statistice (de exemplu, avem localități unde valoarea indicatorului este 0, iar în altele este de ordinul miilor), de aceea aceste rezultate trebuie considerate cu precauție. Este de reținut, însă, faptul că personalul din domeniul medical reprezintă o pondere importantă în cadrul diasporei.

Sectorul Horeca este al doilea în ceea ce privește media pe localitate a numărului celor aflați la muncă în cele patru destinații principale. La fel ca în cazul sectorului sanitar, există diferențe mari între țări în privința numărului acestor lucrători, media din Italia fiind de aproape trei ori mai mare decât cea din Marea Britanie. Pe următoarele două locuri se află menajul și îngrijirea, pentru care, din nou, numărul mediu al celor plecați este de trei ori mai mare în Italia comparativ cu Marea Britanie.

În ceea ce privește celelalte domenii de activitate, există variații mari între țările de destinație. Este de menționat că în Germania și Marea Britanie numărul celor care lucrează în industrie este de două ori mai mare decât în cazul Spaniei și Italiei. De asemenea, în cazul agriculturii și construcțiilor numărul celor care se află la muncă în Italia și Spania este dublu comparativ cu Germania și Marea Britanie. Trebuie să menționăm din nou că aceste rezultate trebuie considerate cu precauție din cauza modului de raportare a rezultatelor.

Pentru a verifica robustețea rezultatelor am analizat și corelația dintre numărul celor plecați din localitate în cele patru destinații și estimarea făcută de autorități cu privire la domeniul în care lucrează cei plecați. Autorităților locale li s-a cerut să indice dacă între cei plecați „Majoritatea/Destul de mulți/O parte a acestora/Foarte puțini/Niciunul” lucrează în domeniile indicate. Rezultatele analizei de corelație (vezi tabelul A1 din Anexă) indică o asociere semnificativă între numărul celor plecați din localitate și estimarea autorităților conform căreia majoritatea celor plecați lucrează în sănătate, îngrijire și menaj pentru toate cele patru destinații.

Inadvertența dintre cele două rezultate va fi investigată suplimentar. În acest moment, putem propune câteva posibile motive pentru aceasta. Ea se poate justifica pe de o parte prin faptul că această analiză se referă numai la diaspora aflată în Italia, Spania, Germania și Marea Britanie, nu la toți cei plecați. O a doua sursă de distorsiune poate să vină din distincția între plecarea pe termen lung și cea temporară, cel de-al doilea tip de plecare fiind asociat cu agricultura și construcțiile, în timp ce primul este legat de munca în sănătate, îngrijire și menaj care necesită o stabilitate mai mare la destinație. S-ar putea ca atunci când se referă la domeniul de activitate de la destinație, autoritățile locale să nu îi aibă în vedere și pe migranții circulatori care pendulează între România și diverse destinații. Nu în ultimul rând, este de menționat faptul că aceste date reprezintă estimări subiective ale reprezentanților autorităților locale care s-ar putea să perceapă mult mai acut lipsa personalului sanitar în contextul urgențelor sanitare din 2020.

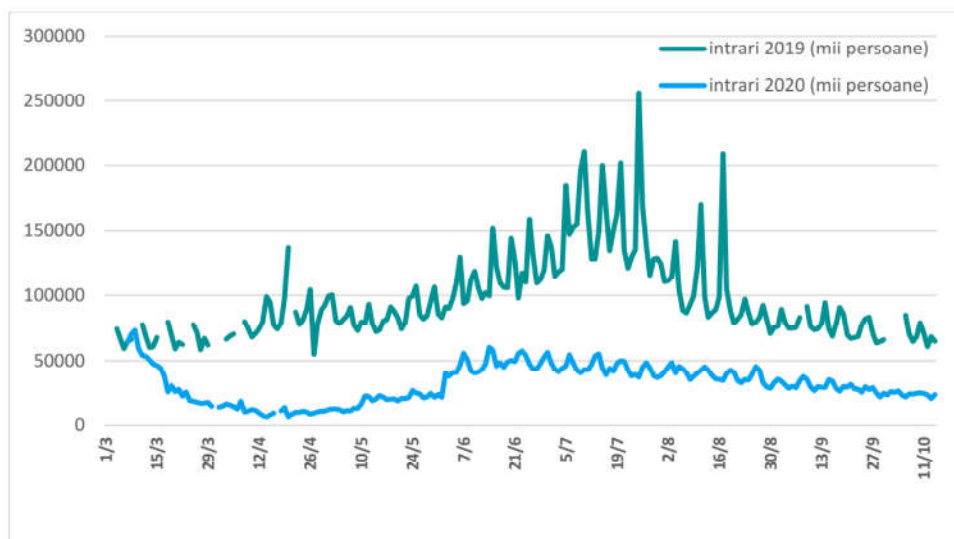
Dinamica repatrierilor în 2020

Deși nu se cunoaște numărul exact al celor care au revenit în țară în 2020, datele culese în cadrul studiului RFM în 742 de localități indică un număr de 78.606 de reveniți în țară în perioada ianuarie-iunie 2020. Este de remarcat faptul că în 49 dintre aceste localități nu au fost raportate persoane repatriate în decursul anului 2020, ceea ce conduce la ideea că repatrierea a fost un proces selectiv și este posibil ca selecția să fi operat în funcție de caracteristicile localității de origine din România, anumite locuri de plecare făcând întoarcerea mai atractivă, iar altele mai puțin.

Pentru a valida acest rezultat și a completa informația referitoare la patternul de mobilitate al diasporei, am recurs la analizarea numărului de intrări și ieșiri săptămânale din țară raportate de Poliția de Frontieră. Rezultatele prezentate în Figura 2 indică o scădere masivă a volumului începând cu data de 11 martie 2020, comparativ cu aceeași perioadă a anului anterior, ca urmare a restricțiilor de circulație impuse în Uniunea Europeană și în România. Dacă în martie 2019 numărul de intrări zilnice în România varia între 60.000 și 75.000 de persoane, după 11 martie 2020 acesta scade până la 10.000 de persoane în data de 8 aprilie 2020. Volumul tranzitului la frontiera României se menține la cote scăzute pe tot parcursul anului, chiar dacă există ușoare momente de creștere pe parcursul verii. De exemplu, dacă în iulie 2019 există zile în care numărul persoanelor care ies din România depășește 200.000, zilele de trafic maxim în vara anului 2020 depășesc puțin 50.000. După jumătatea lunii august, adică după încheierea concediilor și simultan cu declanșarea celui de-al doilea val al pandemiei, numărul persoanelor care intră zilnic în România scade din nou, stabilizându-se în jurul valorii de 20-24 mii de persoane. Este de menționat faptul că în perioada similară a anului 2019 numărul celor care plecau zilnic din România era dublu.

Dincolo de scăderea justificată de restricțiile internaționale de circulație, datele mai relevă și o schimbare a raportului dintre numărul celor care intră în țară și al celor care ies, așa cum rezultă din Figura 2. Dacă în 2019 acest raport este ușor subunitar, cu câteva puncte de inversare legate de vacanța de Paște și de cea de vară, numărul intrărilor fiind în general mai mic decât cel al ieșirilor, după 10 martie 2020 acest raport crește spre valoarea de 2 la 1, numărul intrărilor fiind dublu față de cel al ieșirilor. De asemenea, datele din Figura 3 arată că raportul dintre intrări și ieșiri revine la trendul din aceeași perioadă a anului anterior, după 8 aprilie 2020 pentru o scurtă perioadă de timp, până la jumătatea lunii aprilie. Între jumătatea lunii mai și cea a lunii iunie se înregistrează o nouă inversare a raporturilor intrare/ieșire, numărul intrărilor fiind pentru o perioadă egal sau mai mare decât cel al ieșirilor, în punctele de maxim raportul depășind 1,5. Această perioadă coincide cu ieșirea din starea de urgență și ridicarea restricțiilor de călătorie în Uniunea Europeană, ceea ce a determinat revenirea în țară a celor care au rămas în afara granițelor din cauza pandemiei și au revenit când lucrul acesta a fost permis. Este posibil să se mai adauge și o parte a celor care au avut reședința

în alte țări membre UE și au ales să se repatrieze odată cu ridicarea restricțiilor de circulație. În perioada iulie-august patternul este similar celui din anul anterior, iar după jumătatea lunii august se observă o stabilizare a raportului intrări/ieșiri în jurul valorii 1, adică numărul celor care pleacă este egal cu al celor care revin. Este de menționat faptul că în perioada similară a lui 2019 acest raport era subunitar, înregistrându-se zile în care numărul ieșirilor era aproape dublu față de intrări (de exemplu, în data de 7.10.2019 raportul ieșiri/intrări a fost de 0,5).

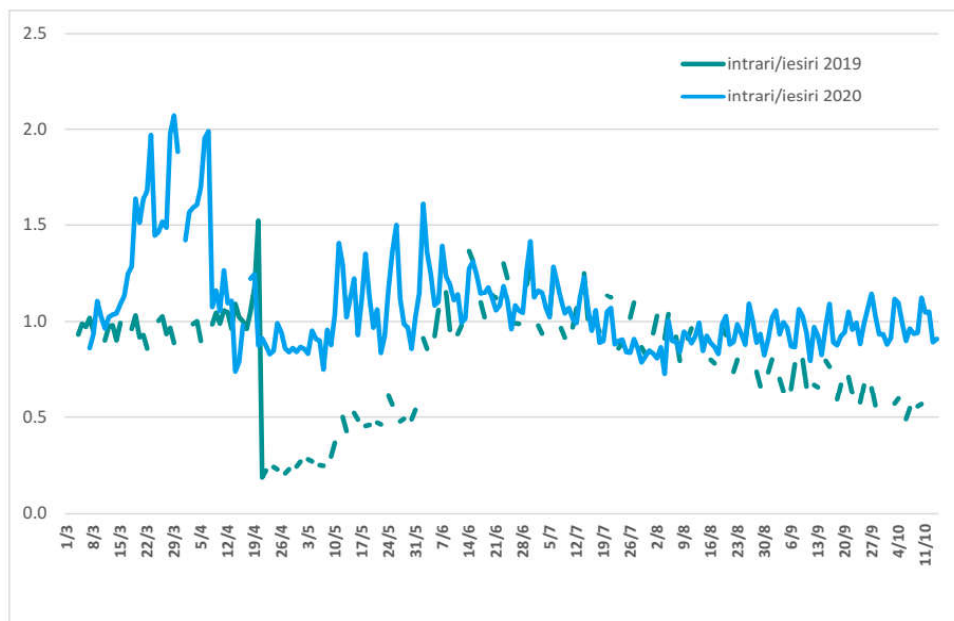
Sursa datelor: Poliția de Frontieră

Figura 2. Numărul persoanelor care au intrat în România în perioada 1.03.-26.11 2019 și 2020

Dinamica tranzitului la frontieră arată caracterul temporar al fluxului de revenire în țară pe fondul pandemiei. În prima etapă (martie-aprilie) este vorba de întoarcerea membrilor diasporei cu poziții precare pe piața muncii (cei fără contracte de muncă sau cu contracte pe perioadă limitată și fără posibilitate de a accesa beneficii sociale) sau a lucrătorilor sezonieri la final de contract sau ale căror contracte au fost anulate din cauza crizei. În a doua etapă, mai-iunie, se reîntorc cei care probabil au rămas în alte state din cauza restricțiilor de circulație. Începând cu luna septembrie se instalează un relativ echilibru intrări/ieșiri care ne arată caracterul temporar al șederii celor care pleacă.

Analiza indică o variație a patternului de tranzit la frontieră în cazul intrărilor în țară, pe fondul scăderii drastice a volumului acestui trafic. Dacă însumăm numărul intrărilor care au avut loc între 11 martie și 20 aprilie 2020, cifra ajunge la valoarea de 750.000, însă aceasta îi include și pe lucrătorii transfrontalieri, pe cei care au tranzitat România, pe transportatori, precum și alte persoane care s-au reîntors în

țară din călătorii cu scop turistic, medical sau de serviciu, numărul migranților reveniți fiind în realitate mai redus.

Sursa datelor: Poliția de Frontieră

Figura 3. Raportul dintre numărul persoanelor care au intrat și al celor care au ieșit din România în perioada 1.03.-26.11 2019 și 2020

Destinații de revenire

Datele referitoare la numărul celor reveniți în țară în perioada 1 februarie-30 noiembrie 2020 sunt consecvente cu informațiile prealabile și, implicit, cu ceea ce demersul curent ne spune în legătură cu distribuția pe destinații a migranților cuprinși în eșantion. Italia este cea mai importantă țară de revenire, de aici întorcându-se 30% din totalul celor repatriați. Interesant este că, spre deosebire de distribuția celor aflați pentru muncă în străinătate, în ceea ce privește situația revenirilor, între Spania, Germania și Marea Britanie diferențele sunt minore, în condițiile în care Tabelul 1 arată că în Italia se află considerabil mai mulți români decât în ultimele două destinații. O potențială explicație poate viza natura slujbelor avute la destinație (termen lung vs sezoniere), precum și istoricul migrației românești către fiecare dintre destinații, Spania fiind, din acest punct de vedere, cea mai veche dintre cele trei.

Tabel 3. Persoane revenite în țară în funcție de țara de plecare în 2020

Țara de plecare	Număr	Pondere (%)
Italia	23.903	30
Spania	13.845	18
Germania	13.141	17
Marea Britanie	13.459	17
Franța	4.850	6
Belgia	2.694	3
Olanda	1.174	1
Portugalia	813	1
Norvegia	549	1
Suedia	797	1
Danemarca	785	1
Israel	439	1
Total persoane revenite în 2020	78.606	100

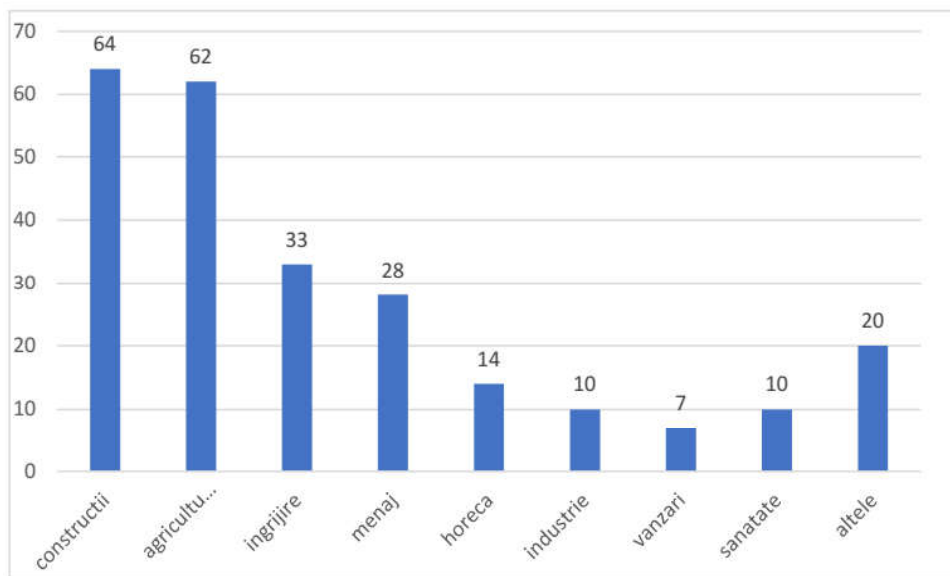
Sursa datelor: RFM.

Participarea la piața muncii în țara de plecare

Datele cuprinse în *Figura 4* arată că, în ceea ce privește domeniul în care au activat la destinație majoritatea celor reveniți pe parcursul lui 2020, cele mai multe localități din România cuprinse în studiu sunt asociate cu construcțiile și agricultura, urmate de îngrijire și menaj. Cu mici diferențe în ceea ce privește procentele și poziția sectoarelor vânzări și sănătate în ierarhie (8% pentru fiecare, cu privire la cei aflați în străinătate; 7%, respectiv 10% cu privire la cei reveniți), imaginea este perfect superpozabilă celei a localităților de origine după domeniul economic în care activează românii aflați încă la destinație.

Din punct de vedere al domeniilor de activitate ale celor repatriați, cei care au lucrat în horeca par a fi cei mai numeroși în rândul celor repatriați din cele patru destinații principale, așa cum rezultă din *Tabelul 4*. Numărul cel mai mare este, însă, al celor care au lucrat în horeca în Italia, rezultat susținut de amploarea pandemiei în Italia și de ponderea sectorului horeca în economia italiană. Un număr mare al repatriaților la nivel de localitate se constată și în cazul celor care au lucrat în Italia în vânzări, menaj și îngrijire. În cazul Spaniei, repatriații care au lucrat în horeca sunt cei mai numeroși, urmați de cei din menaj și îngrijire. Cei reveniți din Germania au lucrat în horeca și în agricultură, în egală măsură. În cazul lucrătorilor din agricultură este vorba mai degrabă de migranți circulatori care au plecat în iarnă-primăvară pentru muncă sezonieră, unele plecări fiind negociate și parțial mediate de statul român. În ceea ce privește Marea Britanie,

numărul repatriaților din horeca este dublu față de cel din orice alt domeniu, pe locurile următoare plasându-se cei care au lucrat în menaj, îngrijire, agricultură și construcții. Este de remarcat faptul că numărul repatriaților care au lucrat în sănătate este foarte mic, la fel cum este și numărul celor care au lucrat în industrie în Marea Britanie.

Notă: Datele reprezintă ponderea localităților în care majoritatea sau mare parte a celor plecați în 2020 lucrează în domeniile menționate, în eșantionul RFM.

Figura 4. Domeniul în care activează cei reveniți în România după 1 februarie 2020

Tabel 4. Media pe localitate a celor repatriați în funcție de domeniul de activitate la destinație

	Italia	Spania	Germania	Marea Britanie
Construcții	61	35	26	32
Agricultură	47	30	31	32
Îngrijire	71	45	28	33
Menaj	76	47	28	35
Horeca	87	55	31	70
Industrie	24	23	22	10
Vânzări	36	32	24	17
Sănătate	28	17	16	12

Sursa datelor: RFM

Robustețea rezultatelor a fost testată cu ajutorul corelațiilor bivariante și au condus la rezultate similare celor raportate în *Tabelul 4*. Rezultatele corelațiilor se găsesc în *Tabelul A2* din Anexă.

Intenția de stabilire pe termen lung în România

În lipsa unor informații care să reflecte intenția celor reveniți legată de stabilirea reședinței pe termen lung în România, se impune folosirea unor variabile proxy care să ne ofere indicii cu privire la planurile de viitor ale acestora. Încercarea de a accesa beneficii sociale în România poate fi un astfel de indicator. Conform Regulamentului 1408/1971 al Comisiei Europene³, art. 73 (lucrătorii salariați sau lucrătorii care desfășoară activități independente ai căror membri de familie au reședința într-un stat membru, altul decât statul competent), membrii familiei unui „lucrător salariat sau lucrătorul care desfășoară activități independente aflat sub incidența unui stat membru” și care domiciliază în alt stat decât lucrătorul au dreptul „la prestațiile familiale prevăzute de legislația primului stat, ca și cum ar avea reședința în acel stat”. Cu alte cuvinte, indiferent dacă un lucrător român care muncește legal în străinătate are sau nu copii cu el/ea în întreținere, poate primi alocația pentru copil conform reglementărilor din statul în care lucrează. Administrativ, aceste prestații sunt procesate în baza completării și prelucrării formularului E411 în cele două state membre. De asemenea, există o serie de acorduri bilaterale cu alte țări din afara Uniunii Europene.

Tabel 5. Beneficii sociale accesate în 2019 și 2020

	Număr total	UAT-uri cu răspunsuri valide
Dosare transfer alocație pentru copii din state UE	2.358	526
Dosare ajutor social în plată iunie 2019	28.618	526
Dosare ajutor social în plată iunie 2020	27.945	526
Solicitări ajutor social în februarie-iunie 2019	2.805	524
Solicitări ajutor social în februarie-iunie 2020	2.613	526

Sursa datelor: RFM.

Datele prezentate în *Tabelul 5* indică faptul că, în perioada februarie-iunie 2020, la nivelul localităților din eșantion, au fost înregistrate 2.358 de dosare de transfer alocație pentru copii din state UE. Cu alte cuvinte, în cazul a 2.358 de copii, părintele cu forme legale de muncă în străinătate a încetat activitatea în statul respectiv. Principala condiție de eligibilitate este desfășurarea legală de către părinte a unei activități remunerate. La această întrebare am obținut un număr de

543 răspunsuri valide, iar dintre acestea, în 294 de localități nu s-a înregistrat nicio cerere. Astfel, media în localitățile în care au existat astfel de cereri este de 9 dosare de transfer depuse în 2020. În lipsa unei cifre echivalente pentru anii anteriori, nu putem decât să subliniem disparitățile între localități și concentrarea ridicată a cererilor în anumite localități unde numărul repatriaților este mult mai mare.

Analiza dosarelor de ajutor social în plată în anul 2020 față de 2019 evidențiază o scădere cu 673 de dosare. De asemenea, a scăzut și numărul solicitărilor de ajutor social în februarie-iunie 2020 comparativ cu 2019 cu 172 de solicitări în ciuda revenirii cetățenilor români aflați la muncă în alte țări. Aceste situații se pot datora neîndeplinirii de către cei reveniți a condițiilor de eligibilitate necesare accesării acestor beneficii sociale. Dintre actele necesare pentru întocmirea dosarului pentru ajutorul social, remarcăm cele locative (care exclud persoanele fără adăpost sau închirierile ilegale), cele privind veniturile și cele privind luarea în evidență de către Agenția teritorială, județeană sau locală de ocupare a Forței de Muncă „din care să rezulte că sunt în căutarea unui loc de muncă și „nu au refuzat un loc de muncă, precum și adevărîta privind participarea la serviciile pentru stimularea ocupării și de formare profesională oferite de aceste agenții” (art. 11 (4) Norma metodologică de aplicare a prevederilor Legii nr. 416/2001 privind venitul minim garantat cu completările și modificările ulterioare).

Tabelul A3 din Anexă prezintă rezultatele unei analize de regresie lineară multiplă care a folosit pentru estimare metoda celor mai mici pătrate. Variabilele independente explică 80% din variația variabilei dependente (numărul de solicitări de transfer a alocației pentru copii depuse în localitate), R^2 ajustat având valoarea de 0,804. Pentru analiza heteroscedasticității a fost folosit testul Durbin Watson care are valoarea de 1,802, ceea ce indică o necorelare a reziduurilor. Coeficienții aferenți modelului de regresie sunt prezentați în *Tabelul A4* din Anexă. Rezultatele din *tabelul A3* indică o asociere între numărul celor reveniți în localitate în 2020 din diaspora și numărul de cereri de transfer a alocației pentru copii dintr-un alt stat membru UE. Există, astfel, indicii că persoanele repatriate anul acesta au intenția de a-și stabili reședința în România pentru o perioadă mai lungă de timp.

În schimb, dacă ne raportăm la țara din care s-au repatriat persoanele respective, se constată o diferențiere clară între intenția de stabilire a reședinței pe termen lung în România și locul de unde au venit, cel puțin în cazul celor care au copii. Conform rezultatelor din *Tabelul A3*, există o relație pozitivă între numărul celor care au revenit din Spania, Germania, Portugalia și Suedia și numărul cererilor de transfer a alocației pentru copii. În schimb, asocierea dintre numărul de cereri de transfer a alocației se asociază negativ numărul celor repatriați în localitate din Italia, Belgia, Olanda, Norvegia și Israel. Trebuie menționat faptul că revenirea din statele extra comunitare precum Norvegia și Israel, ceea ce explică asocierea semnificativă negativă și numărul cererilor pentru transferul alocației pentru copii, în timp ce relația este negativă în cazul celor reveniți din Italia. Pentru cei repatriați din Marea Britanie nu există o asociere între cele două variabile. Transpunerea acestor rezultate în termeni concreți ne arată că repatriații din Spania și Germania

care au copii intenționează să își stabilească reședința pe termen lung în România, iar cei din Italia nu intenționează să facă acest lucru sau nu au avut posibilitatea să încaseze alocația în Italia fiind angajați ca sezonieri. Revenirea din Marea Britanie nu este legată de solicitarea transferului alocației în România.

În ceea ce privește sectorul economic în care au activat cei repatriați în 2020, acesta nu are un efect statistic semnificativ asupra numărului de cereri de transfer al alocației pentru copii. Mai precis, după ce se controlează pentru efectul statului din care a avut loc repatrierea, domeniu de activitate în țara de rezidență nu mai are efect semnificativ asupra intenției de stabilire pe termen lung în România. Acest rezultat poate fi explicat prin asocierea care există între țara de destinație și sectorul economic în care a activat persoana din diaspora. De exemplu, studiile anterioare indică faptul că românii din Italia sunt ocupați în sectoare precum horeca și agricultura (OECD, 2018), de aceea, prin eliminarea efectului țării de destinație se diminuează efectul domeniului economic de activitate. Rezultatele nu indică un efect semnificativ al nivelului de sărăcie din localitate, măsurat prin numărul de dosare de ajutor social depuse în 2019, asupra intenției de stabilire pe termen lung în România.

Concluzii

Rezultatele sondajului RFM permit schițarea unor prime concluzii cu privire la diaspora de mobilitate și referitor la românii repatriați în contextul pandemiei COVID-19. Într-o primă etapă, am urmărit validarea rezultatelor prin compararea acestora cu rezultate ale unor studii similare raportate în literatura de specialitate. În pasul următor, am luat în considerare indicatori legați de două dimensiuni relevante pentru diaspora românească în contextul pandemiei COVID-19, starea diasporei și dinamica acesteia.

Datele RFM indică o ierarhie similară cu cea raportată de Eurostat în ceea ce privește destinațiile diasporei de mobilitate, numărul cel mai mare al celor plecați aflându-se în Italia, urmată de Spania, Germania și Marea Britanie. Se poate afirma că datele RFM sunt validate prin comparație cu datele oferite de studiile anterioare și de statisticile oficiale. În mai mult de jumătate dintre localitățile din care au plecat migranți pentru muncă în străinătate, mare parte a acestora lucrează în construcții și agricultură, însă analiza detaliată a domeniilor de activitate în funcție de țara de destinație indică o prezență largă a angajaților în domeniul sanitar, horeca, îngrijire și menaj pentru cele patru destinații principale, în rândul diasporei. Pentru Italia și Spania, construcțiile și agricultura sunt, de asemenea, domenii în care un număr ridicat de migranți români își desfășoară activitatea. În cazul Germaniei și Marii Britanii, numărul celor care lucrează în industrie este dublu comparativ cu Spania și Italia.

România a înregistrat ***două valuri de repatriere*** în decursul anului 2020, așa cum rezultă din datele legate de tranzitul la frontieră, unul în martie-aprilie, la

debutul pandemiei în Europa, și un al doilea în mai-iunie, odată cu ridicarea restricțiilor de circulație în spațiul european. În a doua jumătate a anului 2020, volumul tranzitului la frontieră a fost la jumătatea celui din perioada similară a anului 2019, însă numărul intrărilor îl egalează pe cel al ieșirilor, indicând o circularitate a plecărilor.

Este greu de estimat dimensiunea fenomenului repatrierii, în lipsa unor date oficiale referitoare la numărul celor care și-au stabilit domiciliul în România, conform datelor RFM, numărul cel mai mare al repatriaților fiind al celor care au revenit din Italia, urmat de al celor din Spania, Germania și Marea Britanie. Domeniile de activitate în care au activat repatriații care au fost probabil stabiliți pe termen mai lung în afara țării sunt horeca, îngrijirea și menajul. Deși un număr mare al celor care au revenit în 2020 se înregistrează în cazul celor care lucrează în construcții și agricultură, este vorba de migrație circulatorie, pe termen scurt, care a continuat și în 2020.

Datele RFM indică faptul că repatriații din Spania și Germania au o probabilitate mai mare de a-și stabili reședința pe termen lung în România, existând o asociere semnificativă între repatrierea din aceste destinații și cererea de transfer a alocației pentru copii. Repatrierea este selectivă în profil teritorial național, așa cum indică datele referitoare la numărul localităților în care nu au fost raportați repatriați și numărul mare de localități în care nu s-au depus cereri de transfer al alocației. Există probabil localități mai atractive și unele mai puțin atractive pentru repatriere, iar profilul acestora trebuie investigat în detaliu.

Acest studiu realizează o trecere în revistă a rezultatelor obținute în cadrul sondajului RFM, prezentând succint tendințele principale raportate de autoritățile locale, pe fondul pandemiei COVID-19. Imaginea pe care ne-o oferă este doar un cadru, surprins într-un moment de timp foarte special, ce face parte dintr-un proces mult mai larg și dinamic, în care schimbările pot să apară rapid la intersecția dintre factorii individuali și contextuali, atât de tip economic, cât și geopolitic. Studiile viitoare ar trebui să abordeze aspectele dinamice ale migrației economice a românilor, cu precădere legate de migrația circulatorie și cea de revenire. Comparatiile longitudinale între rezultatele prezentate în acest articol și studii similare realizate la începutul anilor 2000, la debutul migrației externe, cât și cu rezultatele Recensământului Populației și Locuințelor din 2021 ar ajuta mult la înțelegerea și anticiparea schimbării sociale în perioadele următoare.

Mulțumiri

Studiul a fost realizat sub patronajul Administrației Prezidențiale și a primit sprijin logistic din partea Ministerului Lucrărilor Publice, Administrației și Amenajării Teritoriului care a realizat culegerea datelor. Sandra Pralong, Marius Bostan și Mircea Mocanu au avut o contribuție extrem de valoroasă pe întregul parcurs al cercetării și le suntem recunoscători pentru inputul activ, pentru feedback

și susținere. Liviu Bostan, Liviu Băileșteanu, Benjamin Stoica, Alina Huzui și Georgiana Toth au sprijinit procesul de colectare a datelor, iar Denise Mihalache a acordat sprijin logistic pe întregul parcurs al proiectului. Le mulțumim tuturor pentru efortul conjugat, fără de care această cercetare nu ar fi fost posibilă.

Note

- ¹ Termen care se referă la emigranții români pentru muncă (migrație economică), spre deosebire de diaspora istorică, formată din comunitățile cu rădăcini românești. Distincția este operată în *Strategia Națională pentru Românii de Pretutindeni pentru perioada 2017-2020*, elaborată de Ministerul Românilor de Pretutindeni și disponibilă la http://www.mprp.gov.ro/web/wp-content/uploads/2017/10/Strategia-Nationala-2017-2020_site.pdf.
- ² <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/coronavirus-europe-travel-ban-schengen-border-germany-france-eu-commission-a9404656.html>, accesat ultima dată pe 30.08.2022.
- ³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:01971R1408-20080707&from=DE>, accesat ultima dată pe 05.09.2022.

Bibliografie

- Adăscăliței, D., Raț, C., & Spătări, M. (2020). *Îmbunătățirea protecției sociale din România*, Friedrich Ebert Stiftung. Disponibil la <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/bukarest/16835.pdf>. Accesat în 5 septembrie 2022.
- Ambrosini, J.W., Mayr, K., Peri, G., & Radu, D. (2012). The Selection of Migrants and Returnees in Romania: Evidence and Long-Run Implications, *IZA Discussion Papers*, 6664, Bonn. Disponibil la <http://ftp.iza.org/dp6664.pdf>. Accesat în 5 septembrie 2022.
- Andrén, D., & Roman, M. (2014). Should I Stay or Should I Go? Romanian Migrants during Transition and Enlargements, *IZA Discussion Papers*, 8690, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn. Disponibil la <http://hdl.handle.net/10419/107485>. Accesat în 5 septembrie 2022.
- Arpinte, D. (2019). Este România o țară de asistați sociali, *Revista Calitatea Vieții*, XXX, 1, 42-58.
- Bertoli, S., Brücker, H., & Fernández-Huertas Moraga, J. (2013). The European Crisis and Migration to Germany: Expectations and the Diversion of Migration Flows, *IZA Discussion Papers*, 7170, IZA. Bonn. Disponibil la <https://www.iza.org/publications/dp/7170/the-european-crisis-and-migration-to-germany-expectations-and-the-diversion-of-migration-flows>. Accesat în 5 septembrie 2022.
- Boboc, C., Vasile, V., & Todose, D. (2012). Vulnerabilities associated to migration trajectories from Romania to EU countries, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62, 352-359.
- Burlacu, I., Soare, S., & Vintilă, D. (2020). Migrant's Access to Social Protection in Romania, în J.-M. Laffleur, & D. Vintilă, (coord.) *Migration and Social Protection in Europe and Beyond* (vol. 1) Comparing Access to Welfare Entitlements, Springer.

- Disponibil la <https://link.springer.com/book/10.1007%2F978-3-030-51241-5>. Accesat în 5 septembrie 2022.
- Consiliul European (1971). *Regulamentul (CEE) nr. 1408/71 al Consiliului din 14 iunie 1971 privind aplicarea regimurilor de securitate socială în raport cu lucrătorii salariați, cu lucrătorii care desfășoară activități independente și cu membrii familiilor acestora care se deplasează în cadrul Comunității*.
- Dustmann, C. (1996). Return migration: the European experience. *Economic policy*, 11(22), 213-250.
- Gherghina, S., & Ploeanu, A. (2020). Who wishes to return? Ties to home country among the Romanian migrants. *Nationalities Papers*, 48(5), 876-890.
- Gherghina, S., Ploeanu, A. P., & Necula, C. V. (2020). The impact of socio-cultural integration on return intentions: evidence from a survey on Romanian migrants, *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 18(4), 515-528.
- Goschin, Z. (2018). Regional patterns of Romanian emigration. A geographically weighted regression model, *Romanian Journal of Economics*, 46(55), 60-74.
- Heckathorn, D.D. (1997). Respondent-driven sampling: a new approach to the study of hidden populations, *Social Problems*, 44, 174-199.
- Holland, D. et al. (2011). *Labour mobility within the EU. The impact of enlargement and the functioning of the transitional arrangements*. Final report-country case studies, National London: Institute of Economic and Social Research.
- INSSE (2019). *Statistici experimentale. Studiu exploratoriu privind stocul de migrație*. Disponibil la https://insse.ro/cms/sites/default/files/Statistici-Experimentale/studiu_exploratoriu_metode_estimare_stoc_migratie.pdf. Accesat în 5 septembrie 2022.
- Kogan, I. (2006). Labor Markets and Economic Incorporation among Recent Immigrants in Europe, *Social Forces*, 85, 697-721.
- Lazăr, F., Roșu, L., Cristea, D., & Iovu, M.B. (2020). *Perspective asupra sistemului și serviciilor de asistență socială din România*. București: Tritonic.
- Legea 47/ 2006 privind sistemul național de asistență socială.
- López Sala, A.M., Molinero Gerbeau, Y., Jolivet-Guetta, M., Eremenko, T., Beauchemin, C., Samuk, S., & Consterdine, E. (2016). Seasonal immigrant workers and programs in UK, France, Spain and Italy, *Proyecto Temper*.
- Mara, I. (2012). Surveying Romanian Migrants in Italy Before and After the EU Accession: Migration Plans, Labour Market Features and Social Inclusion, *wiiw Research Report*, 378, Vienna: The Vienna Institute for International Economic Studies (wiiw). Disponibil la <http://hdl.handle.net/10419/204150>. Accesat în 5 septembrie 2022.
- Monti, A., & Serrano, I. (2022). Economic reintegration postreturn - examining the role of return voluntariness, resource mobilization and time to prepare, *Population, Space and Place*, 28, e2577.
- OECD (2019). Talent Abroad: A Review of Romanian Emigrants, *OECD Publishing*, Paris. <https://doi.org/10.1787/bac53150-en>. Accesat în 5 septembrie 2022.
- Pencheva, D. (2020). (în presă) Coronavirus: flying in fruit pickers from countries in lockdown is dangerous for everyone, *THE CONVERSATION*. Disponibil la <https://theconversation.com/coronavirus-flying-in-fruit-pickers-from-countries-in-lockdown-is-dangerous-for-everyone-136551?fbclid=IwAR2jo96eGH3GHCalzX>

- ZLMfurvUTSealWET0lkgqIdd7FsOh0PnvmmF0xLlw. Accesat în 5 septembrie 2022.
- Plopeanu, A. P., & Homocianu, D. (2020). Why would Romanian migrants from Western Europe return to their country of origin?, *Eastern Journal of European Studies*, 11(1).
- Polese, A., Fradejas-García, I., Banović, R. Š., Škokić, V., Kerikmäe, T., Molina, J. L., ... & Camerani, A. (2022). Labour Mobility and Informality: Romanian Migrants in Spain and Ethnic Entrepreneurs in Croatia, *Politics and Governance*, 10(2), 279-292.
- Prieto-Rosas, V., Recaño, J., & Quintero-Lesmes, D.C. (2018). Migration responses of immigrants in Spain during the Great Recession, *Demographic Research*, 38, 1885-1932.
- Pripoaie, R., Crețu, C. M., Turtureanu, A. G., Sîrbu, C. G., Marinescu, E. Ș., Talaghir, L. G., Chițu, F., & Robu, D. M. (2022). A Statistical Analysis of the Migration Process: A Case Study – Romania, *Sustainability*, 14(5), 2784.
- Rogozanu, C., & Gabor, D. (2020). (în presă) Are western Europe's food supplies worth more than east European workers' health?, *The Guardian*. Disponibil la https://www.theguardian.com/world/commentisfree/2020/apr/16/western-europe-food-east-european-workers-coronavirus?fbclid=IwAR3QX30JajIaGv-wPq9QJxMsLW6zZENE53bijWLhWHrYC_t0pydAf2mWT80. Accesat în 5 septembrie 2022.
- Rydgren, J. (2004). Mechanisms of exclusion: ethnic discrimination in the Swedish labour market, *Journal of Ethnic and Migration studies*, 30(4), 697-716.
- Sandu, D. (2006). *Locuirea temporară în străinătate. Migrația economică a românilor: 1990-2006*. București, Fundația pentru o Societate Deschisă.
- Sandu, D. (2017). Destination Selection Among Romanian Migrants in Times of Crisis: an Origin Integrated Approach, *Romanian Journal of Population Studies*, XI, 2, 145-192.
- Sanromá, E., Ramos, R., & Simón, H. (2015). Portability of human capital and immigrant overeducation in Spain, *Population Research and Policy Review*, 34(2), 223-241.
- Stănescu, S.M., Dragotoiu A., & Marinoiu A.I. (2012). Beneficiile de asistență socială gestionate de Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, *Revista Calitatea Vieții*, XXIII, 3, 239-266.
- Țoc, S., & Buligescu, B. (2020). Impactul politicii de acordare a ajutorului social pentru asigurarea venitului minim garantat asupra reducerii sărăciei în România: The impact of the guaranteed minimum income on reducing poverty in Romania, *Sociologie Românească*, 18(1), 63-88.
- Tufiș, P. (2009). Traiectorii ocupaționale, în D. Sandu (coord.), *Comunități românești în Spania*, București: Fundația Soros.

Anexă

Tabelul A1. Coeficienți de corelație între numărul celor plecați din localitate în funcție de destinație și estimarea autorităților locale legate de domeniul în care lucrează cei plecați din localitate

	Construcții	Agricultură	Îngrijire	Menaj	Horeca	Industrie	Vânzări	Sănătate
Italia	.088*	.029	.129**	.143**	.093*	-.047	-.034	.145**
Spania	.072	.038	.121**	.133**	.089	-.054	-.037	.148**
Germania	.058	.063	.117**	.122**	.084	-.023	-.032	.120*
Marea Britanie	.078	.023	.136**	.170**	.094*	.002	-.025	.113*

*Sursa datelor: RFM (2020) ** $p > 0.01$; * $p > 0.05$.*

Tabelul A2. Coeficienți de corelație între numărul celor repatriați în localitate în funcție de destinația de la care au revenit și estimarea autorităților locale legate de domeniul în care lucrează cei plecați din localitate

	Construcții	Agricultură	Îngrijire	Menaj	Horeca	Industrie	Vânzări	Sănătate
Italia	.089	.034	.125**	.078	.133*	.041	.082	.073
Spania	.114*	.064	.145**	.118*	.113*	-.021	.039	.067
Germania	.051	.160**	.063	.071	.073	.007	.048	.014
Marea Britanie	.054	.054	.065	.060	.100	-.033	.010	.006

*Sursa datelor: RFM (2020), ** $p > 0.01$; * $p > 0.05$.*

Tabelul A3. Regresie lineară, variabilă dependentă: numărul de dosare de transfer al alocăției pentru copii în România (sursa datelor RFM, 2020)

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	2.539	5.424		.468	.640
Italia	-.038	.018	-.155	-2.110	.037
Spania	.215	.036	.511	6.064	.000
Germania	.127	.054	.148	2.358	.020
Marea Britanie	.006	.015	.028	.430	.667
Franța	-.108	.114	-.056	-.952	.343
Belgia	-.236	.081	-.126	-2.897	.004
Olanda	-1.505	.438	-.227	-3.438	.001
Portugalia	4.871	.252	.946	19.341	.000
Norvegia	-1.396	.570	-.141	-2.448	.015
Suedia	2.403	.620	.301	3.875	.000
Danemarca	.133	.472	.017	.281	.779
Israel	-4.611	1.010	-.376	-4.567	.000
domeniu_constructii	.630	1.426	.017	.442	.659
domeniu_agricultura	-1.084	1.273	-.031	-.851	.396
domeniu_ingrijire	-2.554	1.907	-.066	-1.339	.183
domeniu_menaj	-.101	1.961	-.003	-.051	.959
domeniu_Horeca	3.705	2.024	.085	1.831	.069
domeniu_industrie	-3.699	1.976	-.076	-1.872	.063
domeniu_vanzari	1.347	2.832	.024	.476	.635
domeniu_sanatate	.280	2.610	.005	.107	.915
dosar ajutor social	.181	.122	.059	1.490	.138

Notă: Celulele marcate în gri indică relații statistic semnificative, conform nivelului de semnificație sig. prezentat în coloana6.

Tabelul A4. Coeficienți asociați regresiei lineare din Tabelul A3

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	.910 ^a	.828	.804	14.348	1.802

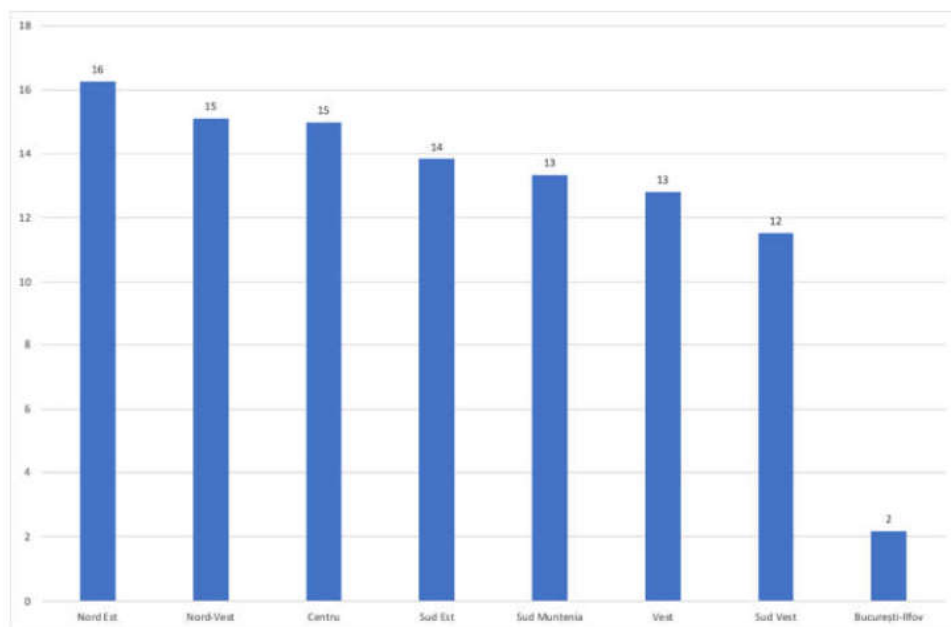

Figura A1. Ponderea localităților din eșantionul RFM în funcție de regiunea de dezvoltare